

Nr 58.

Av greve **Spens**, *angående revision av lagen om skiljemän.*

Skiljemannainstitutionen har i vårt land erhållit en ganska vidsträckt användning. Genom frivillig överenskommelse hänskjutas ofta till skiljemäns avgörande redan uppkomna eller framdeles möjligen uppstående tvister. Sålunda intages t. ex. mycket ofta i kontrakt om leveranser, byggnadsföretag, arrenden m. m. ävensom i bolagsregler och andra reglementen stadgande därom, att tvister rörande kontrahenternas eller delägarnes inbördes rättsförhållanden icke finge dragas inför domstol utan skulle avgöras av skiljemän. Detta sätt för avgörande eller biläggande av tvister är i ej ringa mån ägnat att förekomma rättsfrågor, vilka merendels draga lång tid och äro mycket kostsamma, särskilt om de skola fullföljas i flera domstolsinstanser. Isynnerhet affärsmän, vilka träda i ekonomiska förbindelser med en mängd människor och därför lätt löpa fara att invecklas i rättegångar, föredraga ofta ett skyndsammare, ehuru mindre rättssäkert avgörande av vissa slags tvister och hänskjuta dem därför till avgörande av skiljemän, som döma på en gång i första och sista instans.

Lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 lider emellertid av vissa brister, vilka torde hava åstadkommit, att skiljemannaförfarandet ej efter lagens tillkomst utvecklats sig i så hög grad, som eljest sannolikt blivit fallet.

Den viktigaste anmärkning, som den praktiska erfarenheten har riktat mot nämnda lag, är den bristande effektivitet, som det genom nämnda lag reglerade skiljemannaförfarandet erhållit. Lagen erbjuder nämligen stora möjligheter för den part, som vill genom obstruktion hindra förfarandet att leda till ett positivt resultat.

Till sådan obstruktion inbjuder särskilt det förhållandet, att lagen ej stadgar någon påföljd för den händelse, att skiljeman utan förfall utelämnas från behörigen utsatt sammanträde med skiljenämnden.

Såsom exempel kan jag anföra, att i ett av mig känt fall under sistförflutna året inträffat, att en skiljeman, som tillstädeskommit vid ett första sammanträde med skiljenämnden, då begärt, att nytt sammanträde med nämnden skulle hållas, på det att den part, som utsett honom till skiljeman, måtte bliva i tillfälle att verkställa ytterligare utredning i saken. Detta medgavs av de övriga skiljemännen, och nämnden enades om viss dag och plats för det nya sammanträdet, men den skiljeman, som påkallat uppskovet, uteblev sedan helt enkelt från såväl det utsatta andra sammanträdet som ytterligare fyra sammanträden, till vilka han kallades av de övriga skiljemännen. Antagligen hade han vid det första sammanträdet med skiljenämnden fått den uppfattningen, att den part, som utsett honom till skiljeman, skulle komma att förlora målet; och därför hade han sannolikt, med eller utan överenskommelse med sistnämnda part, beslutit att utebliva från vidare sammanträden. På sådant sätt och då jämväl första sammanträdet blivit fördröjt dels genom avsägelse av en skiljeman och utseende av ny sådan samt dels genom att de av parterna slutligen utsedda skiljomännen ej enades om valet av den tredje skiljemannen, hade emellertid tiden så förhalats, att någon skiljedom ej kunde komma till stånd inom den i 11 § av lagen om skiljemän föreskrivna tiden av sex månader från det skiljeavtalets tillämpning påkallades.

Ofta inträffar att, sedan ett skiljemannaförfarande pågått någon tid, kanhända flera månader, och skiljenämnden är färdig att skrida till beslut, den skiljeman avlägsnar sig, som blivit utsedd av den part, vilken har utsikt att förlora, och någon skiljedom kan av sådan anledning icke komma till stånd inom den bestämda tiden.

Det i 7 § andra stycket av skiljemannalagen förekommande stadgandet, att, om utsedd skiljeman avsäger sig uppdraget, parten äger en gång utse annan skiljeman i stället, föranleder även ofta obstruktion från partens sida. Då det för parten är en lätt sak att få en skiljeman, som på begäran förr eller senare avsäger sig uppdraget, kan nämligen detta stadgande lätt utnyttjas för att göra förfarandet illusoriskt eller för framskjutande av den tidpunkt, då en laga skiljedom kan föreligga.

För att avhjälpa den olägenhet, som sålunda ofta uppkommer däri genom att skiljeman förfallolöst utebliver från sammanträde med skiljenämnden eller avsäger sig uppdraget, sedan skiljemannaförbundet pågått någon tid, kan man ifrågasätta att skiljemannainstitutet borde omläggas i nära överensstämmelse med engelsk rätt, så att påföljden av skiljemans uteblivande eller avsägelse bleve antingen, att den av andra parten utsedda skiljemannen ensam fungerade såsom skiljedomare eller ock att denne och

en av överexekutor utsedd skiljeman ensam ägde döma i saken, samt att om i sistnämnda fall meningsskiljaktighet uppstode, den av överexekutor utsedde skiljemannen skulle äga utslagsröst. Enda påföljden av obstruktion bleve då, att den obstruerande parten ej finge någon av honom utsedd ledamot i skiljenämnden, då denna fattade sitt beslut.

Det torde emellertid vara tveksamt, huruvida det engelska förfaringsättet lämpar sig för våra förhållanden. Mera tilltalande förefaller exempelvis den utvägen, att överexekutor skulle äga utse skiljemän, såväl då någon sådan uteblivit från utsatt sammanträde med skiljenämnden och ej därvid visat laga förfall, som då skiljeman av sagt sig uppdraget, sedan skiljemännen sammanträtt.

Vilket förfaringsätt lagstiftning i ämnet bör välja, synes böra bliva föremål för en närmare utredning, som endast Kungl. Maj:t kan åstadkomma.

Även i andra hänseenden är den gällande skiljemannalagstiftningen behäftad med brister.

Enligt min mening borde skiljenämnden vara fullt opartisk och handla under känsla av domareansvar. Så är dock ej nu förhållandet. De av parterna utsedda skiljemännen torde i allmänhet uppfatta sin ställning mera såsom ombud för parterna än som domare. Ett sätt att avhjälpa detta missförhållande vore, att särskilda skiljemannakårer inrättades, bland vilkas medlemmar skiljemän kunde utses. Ett uppslag i detta hänseende har givits av våra handelskamrar, vilka på sista tiden tillsatt »skiljenämnder», bestående av 25 å 50 ledamöter, bland vilka skiljemän utses. Till ledning för en möjligen blivande lagstiftning i detta hänseende synes även den nya expropriationslagens bestämmelser om sammansättning av expropriationsnämnd kunna tjäna. En annan utväg att avhjälpa sistnämnda brist i lagen vore måhända en bestämmelse, att skiljenämnden skulle bestå av minst fyra ledamöter, av vilka parterna skulle utse var sin ledamot och offentlig myndighet de bägge övriga ledamöterna.

En i lagen om skiljemän förekommande brist, som i praktiken gjort sig kännbar, är den i 6 § av lagen intagna bestämmelsen om fjorton dagars frist för utseende av skiljeman. Med hänsyn till nutida utvecklade kommunikationer, och då det ofta är av vikt, att skiljenämnden snabbt kan sammankomma, är denna frist ej sällan för lång. Möjlighet torde böra beredas att genom överexekutor få part förelagd att utse skiljemän inom tid, som överexekutor med avseende å föreliggande omständigheter ägde bestämma.

Ofta inträffar, att skiljenämndens ledamöter äro av olika mening om

tid och ställe för nämndens sammanträde. Praktiskt vore, om lagen upptog en bestämmelse, huru för sådan händelse skulle förfaras. Lämpligt synes vara, att i detta fall den tillkallade tredje skiljemannen ägde bestämmanderätten, möjligen dock med den inskränkning, att han beträffande platsen för sammanträdet vore skyldig att utse någon av de platser, som de övriga skiljemännen föreslagit.

Den i 14 § av skiljemannalagen stadgade klandertid av nittio dagar synes med hänsyn till nuvarande kommunikationsförhållanden vara onödigt lång.

Med hänsyn till de många anmärkningar, som jag här framställt mot den nu gällande skiljemannalagen, och då nog ännu flera brister förekomma i denna lag, skulle jag helst se, att den underkastades en fullständig revision, men då en sådan revision möjligen anses icke böra ifrågakomma förrän i samband med den väntade stora rättegångsreformen, tillåter jag mig alternativt yrka ändring i lagen endast i vissa av mig här ovan först angivna delar, nämligen dem, som ej göra lagen effektiv.

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter verkställd utredning antingen låta lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 undergå en fullständig omarbetning eller ock låta utarbeta förslag till ändring av samma lag i vissa av mig här ovan angivna delar samt därefter för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Stockholm den 24 januari 1918.

J. W. Spens.